

**Paimion ja Sauvon esi- ja perusopetuksen
sekä Paimion lukion
tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma**

Hyväksytty Paimion koulutuslautakunnassa 12.3.2020 § 18

Hyväksytty Sauvon sivistyslautakunnassa 23.1.2020 § 4

Sisällysluettelo

1.	Johdanto	2
2.	Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä lainsäädäntö	3
2.1	Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta.....	3
2.2	Yhdenvertaisuuslaki.....	3
3.	Yhdenvertaisuuteen ja syrjintään liittyvät käsitteet.....	4
4.	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön osa-alueet	5
4.1	Opetuksen järjestäminen	5
4.2	Oppimisen arviointi	6
4.3	Elämäkatsomus, vakaumus ja mielipide.....	6
4.4	Etninen tausta, kansallisuus ja kieli	6
4.5	Seksuaalinen suuntautuminen	6
4.6	Vammaisuus ja terveydentila	7
4.7	Seksuaalinen häirintä ja sen ehkäisy	7
5.	Toimintaohjeet syrjintä- ja häirintätapauksissa	8
5.1	Häirinnän ehkäiseminen.....	8
5.2	Häirintään puuttuminen.....	8
	Lähteet.....	8

1. Johdanto

Suomalaisessa yhteiskunnassa sukupuolten välistä tasa-arvoa on rakennettu pitkään. Suomi antoi ensimmäisenä valtiona maailmassa täydet poliittiset oikeudet naisille vuonna 1906. Vuonna 1968 tehtiin poliittinen ratkaisu peruskoulujärjestelmään siirtymisestä koko maassa. Kaikille lapsille yhteisen peruskoulun keskeisimpiä tavoitteita oli tasa-arvon edistäminen. Sukupuolen, lasten asuinpaikan tai vanhempien sosioekonomisen aseman ei tahdottu olevan esteenä kenenkään koulutielle pääsyle eikä opetuksessa menestymiselle. Päämääränä oli, että jokaisella lapsella on tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet. Tasa-arvo tarkoittaa samanarvoisuutta.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta velvoittaa laatimaan tasa-arvosuunnitelman perusopetusta antavissa oppilaitoksissa. Yhdenvertaisuuslaki edellyttää, että esiopetuksen yksiköillä ja perusopetuksen kouluilla on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja että esi- ja perusopetuksessa tehdään järjestelmällistä tasa-arvotyötä.

Tasa-arvon edistäminen esiopetusyksiköissä ja kouluissa tarkoittaa sitä, että tyttöjä ja poikia kohdellaan tasapuolisesti koko toiminta-ajan kaikissa tilanteissa. Tasa-arvoisessa ja yhdenvertaisessa esiopetusyksikössä tai koulussa ei esiinny syrjintää sukupuolen tai muun henkilöön liittyvän syyn kuten alkuperän, kielen, uskonnon, mielipiteen, vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen, vammaisuuden tai terveydentilan perusteella. Tasa-arvon edistämässä on kyse oikeudenmukaisuuden toteutumisesta toimintayksikön arjessa sekä viihtyisän ja motivoivan oppimisympäristön edellytysten luomisesta.

Oppilaiden osaamisen ja työn oikeudenmukainen arvostaminen edistää oppilaiden hyvinvointia ja toimintaa opetussuunnitelman mukaisessa oppivassa yhteisössä. Tasa-arvon on oltava päivittäinen osa yksikön toimintakulttuuria. Tasa-arvotyö ja yhdenvertaisuuden edistäminen kuuluu kaikille samassa yhteisössä toimiville. Se ei ole erillistä työtä vaan kiinteä osa oppivan yhteisön arkea ja toimintakulttuuria.

Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistetään muun muassa oppilaiden osallisuuden vahvistamisella, tunnistamalla mahdollinen syrjintä ja siihen puuttumalla.

Tämä suunnitelma toimii pohjana Paimion ja Sauvon esi- ja perusopetuksen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistyölle. Tätä suunnitelmaa täydennetään ja päivitetään tarvittaessa.

Paimion ja Sauvon jokainen esiopetuksen yksikkö, peruskoulu sekä Paimion lukio laativat oman tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen kansionsa, jossa vuosittain kirjataan selvitys yksikön tasa-arvo ja yhdenvertaisuustilanteesta, tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi sekä arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista. Yksiköt valitsevat omaan toimintaympäristöönsä kunakin vuonna sopivan painopistealueen, johon ko. vuonna panostetaan. Paimion ja Sauvon kuntien sivistystoimen henkilöstöstä valitaan ryhmä, joka edistää ja ohjaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistyötä esiopetusyksiköissä ja kouluissa. Jokaisen yksikön tasa-arvo ja yhdenvertaisuuskansio on yksikön kaikkien oppilaiden ja perheiden tutustuttavissa sähköisesti.

2. Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä lainsäädäntö

2.1 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta

Lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.

Lain 5 § velvoittaa, että koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen.

Tasa-arvolaisissa määrätään myös (5 a §), että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa. Suunnitelma voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta oppilaitoksen suunnitelmaa.

Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta, tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi sekä arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppilas- tai opiskelijavalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppimiseroihin ja opintosuoritusten arviointiin sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

2.2 Yhdenvertaisuuslaki

Lain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa.

Yhdenvertaisuuslain 6 § velvoittaa siihen, että koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille tai heidän edustajilleen on varattava mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä.

3. Yhdenvertaisuuteen ja syrjintään liittyvät käsitteet

Tasa-arvolaisissa mainitut syrjintäperusteet ovat sukupuoli ja sukupuolivähemmistöön kuuluminen. Sen mukaan syrjintää ovat välitön syrjintä, välillinen syrjintä ja seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä. (Tasa-arvolaki 7 §) Yhdenvertaisuuslaissa mainitut syrjintäperusteet ovat ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen ja muu henkilöön liittyvä syy. (Yhdenvertaisuuslaki 8 §) Perustuslaissa syrjintä on kielletty kaikilla henkilöön liittyvillä perusteilla. (Perustuslaki 6 §)

Välitöntä syrjintää on yksilön tai ryhmän kohteleva eri tavoin kuin muita ilman hyväksyttävää perustetta.

Välillistä, epäsuoraa syrjintää on esimerkiksi näennäisesti puolueeton käytäntö, tieto tai toimintatapa, joka asettaa toisen tai toiset muita heikompaan asemaan.

Piilosyrjintää ovat vähättely, poissulkeminen, tuen puute ja sivuuttaminen.

Rakenteellista syrjintää on ajattelu, ettei syrjiviä käytäntöjä voi muuttaa.

Moniperusteisessa syrjinnässä yksilöä tai ryhmää syrjitään monella eri perusteella.

Häirintä ja epäasiallinen kohtelu ovat syrjintää.

Ohje tai käsky syrjiä on syrjintää.

Vastatoimet ovat syrjintää: jokaisella on oikeus vedota syrjinnän vastaiseen lainsäädäntöön ilman, että siitä on hänelle haittaa.

Esteettömyys tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteutumista niin, että jokainen voi ominaisuuksistaan huolimatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa.

4. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön osa-alueet

4.1 Opetuksen järjestäminen

Paimion ja Sauvon esiopetusyksiköissä huolehditaan, että lasta kohdellaan yksilöllisesti, ottaen huomioon hänen persoonansa ja tapansa oppia. Tärkeää on, että lapsi tuntee kuuluvansa ryhmään, jossa on turvallista ilmaista omia mielipiteitään ja näkemyksiään. Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten ja aikuisten välillä.

Vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta. Esiopetusyksiköiden ja koulujen kasvatäjien tulee suhtautua kunnioittavasti ja avoimesti erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkemyksiin. Kodin ja koulun yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää ja pyrkimyksenä on, että myös lasten vanhemmat suhtautuvat kunnioittavasti ja avoimesti erilaisiin perheisiin, katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkemyksiin. Tasa-arvon edistäminen vaatii kasvattajalta sukupuolisensitiivisyyttä. Sukupuolen moninainen ilmaisu on sallittua ja hyväksyttävää. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttönä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Paimion ja Sauvon kouluissa ja Paimion lukiossa huolehditaan, että oppilas saa opetussuunnitelman mukaista opetusta, turvallisen oppimisympäristön, oppilaanohjausta sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Opetuksessa käytettävät työvälineet, työaineet ja oppimateriaalit ovat kaikkien saatavilla. Oppilaat eivät saa joutua epätasa-arvoiseen asemaan esimerkiksi sen vuoksi, että osalla oppilaista on käytettävissä omia digitaalisia laitteita. Koulupäivän aikana järjestettävät retket ja opintokäynnit ovat oppilaille maksuttomia.

Vaikka opetus on mahdollisimman sukupuolineutraalia eli oppilaiden sukupuoleen kiinnitetään mahdollisimman vähän huomiota, otetaan opetuksessa myös huomioon ns. sukupuolisensitiivisyys eli tavoitteena on tunnistaa tyttöjen ja poikien erilaiset tarpeet eri ikä- ja kehitysvaiheissa. Oppimistilanteet järjestetään sellaisiksi, että ne tarjoavat erilaisia vaihtoehtoja oppimiseen. Kaikkia oppilaita kannustetaan löytämään omat henkilökohtaiset vahvuutensa.

4.2 Oppimisen arviointi

Arviointi perustuu opetussuunnitelmassa esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseen. Tavoitteet ja arviointiperusteet kerrotaan oppilaille. Oppilaan ikä huomioiden oppilasta ohjataan asettamaan itse tavoitteita omalle oppimiselleen. Arvioinnissa ei verrata oppilaiden suorituksia toisiinsa eikä arviointi kohdistu oppilaan persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Arvioinnin tulee olla oppimista ohjaavaa. Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä ja opettajan on annettava oppilaalle jatkuvaa palautetta hänen edistymisestään. Oppilaalle on annettava mahdollisuus osoittaa osaamistaan erilaisilla tavoilla. Käyttäytyminen arvioidaan erikseen, eikä oppilaan käytös vaikuta yksittäisestä oppiaineesta saatavaan arvosanaan. Oppilaalla ja huoltajalla on oikeus saada tietoa opettajalta arviointiperusteiden soveltamisesta. Perusopetuksen päättöarvosanat annetaan yhdenvertaisin perustein. Koulun sisällä on yhtenäinen arviointikulttuuri.

4.3 Elämänkatsomus, vakaumus ja mielipide

Syrjintä vakaumuksen perusteella on laissa kielletty. Kiellettyä on myös oman syrjivän käytöksen perusteleminen vakaumuksella. Syrjintä vakaumuksen perusteella tarkoittaa ihmisen elämänkatsomuksellisten arvojen loukkaamista. Yksiköiden toiminnassa kunnioitetaan ihmisten erilaisia elämäntapoja ja -arvoja. Ilmapiiri on erilaisia vakaumuksia kohtaan avoin ja erilaisiin vakaumuksiin suhtaudutaan yhdenvertaisesti. Tiedotuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa kunnioitetaan erilaisia vakaumuksia ja erilaisia arvopohjia. Ruokailussa otetaan huomioon vakaumukset sekä erityisruokavaliot.

4.4 Etninen tausta, kansallisuus ja kieli

Etnisestä taustastaan, kansallisuudestaan tai kielestään riippumatta kaikki ovat samanarvoisia. Oppilaiden, henkilökunnan ja vierailijoiden oikeutta etniseen ja kulttuuriseen identiteettiin kunnioitetaan. Rasismia ja etnistä syrjintää ei sallita. Tavoitteena on, että syrjintä ehkäistään jo ennalta. Syrjintätapaukset tunnistetaan ja niihin puututaan välittömästi. Monimuotoisuutta arvostavaa ja keskustelevaa toimintakulttuuria kehitetään sekä tuetaan tasa-arvoista kohtaamista ja vuorovaikutusta. Pyritään huolehtimaan tulkkipalveluista, jotta esimerkiksi koulun ja kodin yhteistyötä voidaan toteuttaa oppilaan huoltajan äidinkielestä huolimatta. Erilaisia ajattelu- ja toimintatapoja sallitaan ja hyväksytään. Monikulttuurisuutta pidetään positiivisena resurssina, johon erilaiset ihmiset tuovat täydentävää osaamista. Monimuotoista osaamista pyritään hyödyntämään kaikessa toiminnassa.

4.5 Seksuaalinen suuntautuminen

Paimion ja Sauvon esiopetusyksiköissä ja kouluissa moninaiselle sukupuolen tai sukupuolettomuuden ilmaisulle ja sukupuoli-identiteetin kehittymiselle ja sen pohtimiselle annetaan tilaa ja aikaa. Oppilaan, henkilökuntaan kuuluvan ja vierailijan seksuaalista suuntautumista kunnioitetaan. Seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää ei sallita. Erilaisten ihmisten kohtaamisen ja arvostamisen kulttuuria tuetaan ja edistetään. Hyväksyvää, avointa ja sallivaa ilmapiiriä rakennetaan tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Oppilaat ja henkilökunta ottavat toiminnassaan ja tiedotuksessaan huomioon seksuaalisen moninaisuuden. Seksuaalisesta moninaisuudesta kerrotaan ja keskustellaan oppitunneilla osana opetussuunnitelmia ja opetusta.

4.6 Vammaisuus ja terveydentila

Ketään ei syrjitä vamman tai terveydentilan perusteella. Ihmisen kohtelu on yhdenvertaista ja asiallista, on sitten kyse psyykkisestä tai fyysisestä sairaudesta tai vammasta. Oppilaalla (ja henkilökuntaan kuuluvalla) on oikeus päättää, mitä hän kertoo yhteisönsä henkilöille terveydentilastaan tai vammastaan. Asiasta sovitaan aina oppilaan huoltajan kanssa. Esiopetusyksiköissä ja kouluissa tehdään mahdollisuuksien mukaan erityisjärjestelyjä tai opiskelupaikka osoitetaan kouluun, jossa erityisjärjestelyt ovat mahdollisia. Näistä sovitaan erikseen asianomaisen kanssa. Esteettömät kulkureitit merkitään selkeillä opasteilla. Esteettömyys (portaat, hissit, ovet, wc-tilat, valaistus, hälyä ja kaikua vaimentavat materiaalit) varmistetaan suunniteltaessa uusia rakennuksia tai peruskorjattaessa vanhoja tiloja. Ovien avautumismekanismit suunnitellaan siten, että kaikki voivat käyttää samoja kulkureittejä. Viestintää (verkkosivut, oppaat, esitteet, opetusmateriaali, asiakirjat ym.) kehitetään kaikkien saavutettavaan muotoon.

4.7 Seksuaalinen häirintä ja sen ehkäisy

Seksuaalinen häirintä on ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan toisen koskemattomuutta. Seksuaalisella häirinnällä luodaan usein uhkaava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Seksuaalinen häirintä voi olla esimerkiksi:

- vihjailevia eleitä tai ilmeitä
- härskejä puheita, nimittelyä, kaksimielisiä vitsejä
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- pornoaineiston esille asettaminen, seksuaalisesti värittyneet kirjeet, puhelinsoitot tai sähköpostit
- fyysinen koskettelu, seksuaalisväritteiset ehdotukset tai vaatimukset
- siihen voi liittyä myös seksuaalista väkivaltaa, esimerkiksi raiskaus tai sen yritys

Paimion ja Sauvon esiopetusyksiköissä sekä kouluissa opiskelevien tai työskentelevien tulee kohdella toisiaan kunnioittavasti ja tasavertaisesti. Epäasialliseen kielenkäyttöön ja käyttäytymiseen puututaan. Jos oppilas on joutunut sukupuolisen häirinnän kohteeksi, tulee tämä ilmaista häiritsijälle ja mikäli tämä ei auta, tulee ilmoittaa asiasta henkilöstölle. Tiedon saatuaan asiassa toimitaan toimintayksikön suunnitelman mukaisesti. Vakavimmat tapaukset ovat aina rikoksia ja niiden selvittäminen on poliisin tehtävä.

5. Toimintaohjeet syrjintä- ja häirintätapauksissa

5.1 Häirinnän ehkäiseminen

Häirintää pyritään ennaltaehkäisemään seuraavin toimenpitein:

- Jokaisessa opetusryhmässä keskustellaan häirintään liittyvistä asioista oppilaiden ikä- ja kehitystaso huomioiden
- Erityisesti kiinnitetään huomiota uusien oppilaiden sopeutumiseen
- Jokaisella yksiköllä on selkeät ohjeet kiusaamistapausten selvittämiseen

5.2 Häirintään puuttuminen

- Ensisijaisena vastuuhenkilönä on aikuinen (opettaja tai kuka tahansa muu henkilökuntaan kuuluva), joka on ensimmäisenä tilanteessa mukana.
- Keskustellaan asianosaisten kanssa ja selvitetään tilanteen kulku
- Kirjataan tapahtumat
- Järjestetään osapuolien kuuleminen ja sovitaan, että häirintä loppuu ja tehdään selväksi, mitä tapahtuu jatkossa, jos sopimus ei pidä
- Sovitaan seurannasta
- Ilmoitetaan asiasta huoltajalle
- Suoritetaan mahdolliset rangaistukset
- Mikäli kyseessä on laajempi ilmiö, päätetään yhteisistä toimintatavoista
- Seurataan, toistuuko tilanne
- Jos tilanne toistuu, pyydetään tekijän huoltajat selvittämään tilannetta, tarvittaessa otetaan yhteyttä poliisiin ja lastensuojeluun

eli puhutaan, puututaan ja muututaan.

Lähteet

Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Liisa Jääskeläinen, Johanna Hautakorpi, Hanna Onwen-Huma, Hanna Niittymäki, Anssi Pirttijärvi, Miko Lempinen, Valpuri Kajander: Tasa-arvotyö on taitolaji. Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa. Opetushallitus: 2015

Koulu vailla vertaa! Opas yhdenvertaisuussuunnitteluun. Rauhankasvatusinstituutti: 2016

Yhdenvertaisuuslaki

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141325>

